

Olsztyn, dn. 21.11.2025

dr hab. Monika Kotowska, prof. UWM
Katedra Kryminologii i Kryminalistyki
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja
pracy doktorskiej mgr. Bartłomieja Rudnika
pt. *Nielegalne przekroczenie granicy państwowej w kontekście migracji.*
Ujęcie prawnokarne i kryminologiczne

1. Wybór tematu rozprawy

W dobie aktualnej dyskusji nad problemem nielegalnej migracji do Europy warto przyjrzeć się jakie formy, rozmiar i kształt przybiera ten proceder. Mimo, iż problematyka nielegalnego przekraczania granicy oraz samej migracji, w tym w ujęciu kryminologiczno-prawnym, były już podejmowane w literaturze naukowej (przykładowo: M. Perkowska, *Nielegalna migracja w Europie – aspekty prawne i kryminologiczne*, „Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2017 nr 12/3, s. 59–75; K. Laskowska, M. Perkowska, *Przestępstwo nielegalnego przekroczenia polskiej granicy w ujęciu empirycznym*, „Prawo w działaniu” 2020 nr 43, s. 9–36; M. Perkowska, *Przerzut migrantów przez polską wschodnią granicę – studium przypadku*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2021 (XLVII), Nr 2 (180), s. 57-85) to jednak analizy te pozostawiają pewien niedosyt, zwłaszcza w kontekście wojny w Ukrainie i wydarzeń, które rozgrywały się na granicy polsko-białoruskiej od 2021 r. Jednocześnie działalność międzynarodowych zorganizowanych grup przestępczych, wykorzystujących

migrację jako źródło zysków generuje potrzebę pogłębionej refleksji nad skutecznością istniejących rozwiązań prawnych oraz adekwatnością systemu organów ścigania i prewencji.

Wybór tematu doktoratu należy więc uznać za ważny i aktualny - zarówno z perspektywy krajowej jak i międzynarodowej. Warto podkreślić, że brakowało aktualnych, pogłębionych opracowań w polskim piśmiennictwie prawniczym i kryminologicznym, recenzowana dysertacja ma więc szansę tę lukę wypełnić.

2. Metodyka pracy

Recenzowana rozprawa ma charakter rozważań karnoprawnych i kryminologicznych. Jak wskazuje Autor (s. 17-19) w pracy użyto takich metod badawczych jak: metoda dogmatyczno-prawna, analizy dokumentów, socjologiczno-prawna, porównawcza.

Za cel pracy Autor obrał *„ukazanie w jakim zakresie obowiązujące przepisy prawa karnego z uwzględnieniem art. 264 k.k. oraz norm penalizujących działalność zorganizowanych grup przestępczych, odpowiadają realnym wyzwaniom wynikającym z nielegalnej migracji, a także jakie ograniczenia systemowe, praktyczne i doktrynalne wpływają na ich skuteczność”* (s. 6.). Przedmiotem badań uczyniono więc nielegalne przekroczenie granicy państwowej w kontekście migracji.

Autor postawił dwa zasadnicze problemy badawcze - jeden o charakterze prawnym (*„w jakim stopniu aktualnie obowiązujący stan prawny umożliwia skuteczne zwalczanie i zapobieganie nielegalnej migracji oraz zorganizowanych grup przestępczych zaangażowanych w organizowanie nielegalnej migracji?”*, s. 13) a drugi o charakterze kryminologicznym (*„jak kształtuje się zjawisko nielegalnej migracji na terytorium RP oraz struktury zorganizowanych grup przestępczych w organizację nielegalnej migracji?”*, s. 15) umożliwiające ocenę skuteczności obowiązujących przepisów prawa karnego w przeciwdziałaniu nielegalnej migracji a także określenie charakterystyki i ewolucji tego zjawiska w Polsce. Główne problemy badawcze w dalszej kolejności podzielono na szczegółowe problemy badawcze. Uszczegółowiono również hipotezy badawcze.

Prawidłowo sformułowane problemy i hipotezy badawcze sprawiły, że praca ma komplementarny charakter, umożliwiając zarówno analizę systemu normatywnego i instytucjonalnego jak i fenomenologii analizowanego zjawiska oraz jego praktycznego wymiaru a także sformułowanie wniosków *de lege ferenda*, uwzględniających zarówno potrzebę reformy obowiązujących regulacji jak i konieczność wzmocnienia zdolności

operacyjnych organów ścigania oraz współpracy międzynarodowej w obszarze analizowanej przestępczości.

Przebieg i organizacja badań nie budzą zastrzeżeń. Z opisu przedstawionego przez Autora (s. 19-21) wynika, że proces badawczy został zaplanowany szczegółowo. Przebiegał wieloetapowo, w sposób uporządkowany i długofalowy - obejmując czasookres od końca 2021 r. do wiosny 2025 r. Uwzględniono w nim również analizę przepisów, literatury, dokumentów a także empiryczne badania autorskie.

Podsumowując, pod względem metodologicznym recenzowana dysertacja niewątpliwie spełnia wymagania metodologiczne stawiane pracom doktorskim.

3. Struktura pracy

Recenzowana praca składa się z **10** rozdziałów, poprzedzonych wstępem i zamkniętych wnioskami końcowymi zawierającymi postulaty *de lege ferenda* i rekomendacje. Na końcu rozprawy umieszczono aneks zawierający słownik pojęć i terminów migracyjnych.

Praca liczy łącznie 325 stron, w tym **296** strony właściwego tekstu. Przyjętą przez Doktoranta kolejność prezentowania poszczególnych zagadnień należy uznać za właściwą. Jest również dowodem na opanowanie warsztatu naukowego, niezbędnego do uzyskania stopnia doktora. Krótka charakterystyka rozdziałów pozwoli wskazać argumenty na uzasadnienie tej tezy, a jednocześnie zwrócić uwagę na pewne polemiczne kwestie.

Rozprawę rozpoczyna syntetyczny Wstęp (s. 6-7). Rozważania poświęcone problemom metodologicznym pracy zawarto w rozdziale I (s. 8 - 21). Autor w tym rozdziale uzasadnił wybór tematu rozprawy, przedstawił hipotezy i problemy badawcze, opisał zastosowane metody i sposób organizacji przeprowadzonych przez siebie badań.

W rozdziale II (s. 22-37) Autor skoncentrował się na zdefiniowaniu i sklasyfikowaniu zjawiska migracji, opisanu jej form, i ewolucji mechanizmów migracyjnych ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu europejskiego i zjawiska instrumentalizacji migracji.

W rozdziale III (s. 38-86) dokonano przeglądu aktualnych regulacji międzynarodowych w obszarze zwalczania przestępczości migracyjnej, w tym o charakterze zorganizowanym. Zwrócono uwagę zarówno na przepisy o charakterze regionalnym jak i uniwersalnym. Omówiono regulacje karne z zakresu nielegalnej migracji oraz przestępczości zorganizowanej wypracowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Radę Europy, Unię Europejską a także przytoczono przepisy z w/w obszarów obowiązujące w wybranych państwach europejskich.

W dalszej kolejności (IV rozdział, s. 87-103) skupiono się na krajowym ustawodawstwie odnoszącym się do problematyki nielegalnej migracji i działalności zorganizowanych grup przestępczych. Przedstawiono analizę dogmatyczną przestępstw spenalizowanych w art. 258 i 264 K.K. oraz opisano powiązania tych przestępstw z przepisami ustawy o cudzoziemcach.

Orzecznictwo w sprawach karnych o przestępstwo z art. 264 K.K. przeanalizowano w rozdziale V (s. 104-142). Autor przytoczył i omówił zarówno orzeczenia Sądu Najwyższego jak i sądów powszechnych co umożliwiło omówienie polityki karnej w przedmiotowej problematyce.

W rozdziale VI (s. 143-187) poddano analizie orzecznictwo zagraniczne, w tym Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz orzecznictwo krajowe wybranych państw Unii Europejskiej.

Dwa kolejne rozdziały mają charakter kryminologiczny. W rozdziale VII (s. 188-204) przeanalizowano przyczyny nielegalnej migracji. Podzielono je na społeczno-polityczne, demograficzno-ekonomiczne, środowiskowo-klimatyczne i geopolityczne.

W kolejnym rozdziale, VIII (s. 205 – 254) skupiono się na fenomenologii zjawiska nielegalnej migracji. Omówiono tu współczesne szlaki migracyjne, skalę i dynamikę zjawiska nielegalnej migracji oraz scharakteryzowano grupy przestępcze zajmujące się przemytem migrantów.

Rozdział IX (s. 255-268) poświęcony został problematyce zagrożeń związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym w związku ze zjawiskiem nielegalnej migracji. W szczególności skupiono się na analizie wpływu tego zjawiska na destabilizację sytuacji wewnętrznej państwa, przestępczością pospolitą, zagrożeniami związanymi z terroryzmem oraz handlem ludźmi. Autor w tej części pracy ukazał nieuregulowaną migrację jako wyzwanie o charakterze systemowym i wieloaspektowym.

Ostatni rozdział, X (s. 269-289) zawiera analityczną część dysertacji. Autor przedstawia tu możliwości przeciwdziałania zjawisku nielegalnej migracji. Analizuje działalność krajowych i międzynarodowych organizacji skupiających się na działaniach prewencyjnych w zakresie nielegalnej migracji, w tym technicznych i organizacyjnych możliwościach zwalczania tego niekorzystnego zjawiska. Rozdział zamykają rekomendacje promujące usprawnienie systemu przeciwdziałania przestępczości migracyjnej, również o charakterze zorganizowanym.

Warto zwrócić uwagę, że w pracy nie występuje wyraźny podział tematyczny, a kwestie prawne są przeplatane z ujęciami kryminologicznymi oraz geopolitycznymi. Autor podkreśla, że jest to zabieg celowy a *„takie pojęcie wynika z potrzeby ukazania złożoności*

zjawiska nielegalnej migracji oraz jego interdyscyplinarnego charakteru, który nie pozwala na jednoznaczne wyodrębnienie poszczególnych perspektyw bez utraty spójności analitycznej i merytorycznej głębi” (s. 10). W mojej ocenie z korzyścią dla pracy byłoby przyjęcie sztywniejszego podziału, merytoryczne podzielonego na rozdziały o charakterze kryminologicznym, prawnym itd., co nie oznacza oczywiście, że koncepcja przyjęta przez Autora jest błędna - przedstawiony powyżej podział treści i kolejność wywodów uznać należy za poprawne. Uważam też, że struktura pracy byłaby czytelniejsza, gdyby Autor zmniejszył liczbę rozdziałów i je rozbudował. Praca składa się z dziesięciu rozdziałów – moim zdaniem to za dużo. Powyższe uwagi mają jednak charakter polemiczny i w żaden sposób nie dyskredytują przyjętej przez Pana mgr. Bartłomieja Rudnika koncepcji struktury opracowania.

4. Ogólna ocena treści rozprawy

Ogólna ocena merytorycznej zawartości pracy jest pozytywna. Rozważania są spójne, poparte poglądami doktryny oraz orzecznictwa oraz uzupełnione dość szerokim tłem kryminologicznym (etiologia i fenomenologia omawianego zagadnienia). Wątki poruszane przez Autora są z reguły właściwie powiązane, w większości wnikliwe, a formułowane wnioski należycie uzasadnione. Dobór aktów prawnych przytaczanych na łamach dysertacji w kontekście jej tematu należy uznać za wystarczający. Uwzględniono również raporty instytucji międzynarodowych, dokumenty strategiczne, orzecznictwo sądów krajowych i zagranicznych oraz materiały o charakterze operacyjnym i analitycznym, co nie tylko zilustrowało aktualne mechanizmy nielegalnej migracji i jej konsekwencje, ale także uwypukliło potrzebę stworzenia spójnej doktryny prawnej i praktyki instytucjonalnej, która byłaby odpowiedzią na wyzwania prawa migracyjnego, polityki bezpieczeństwa i ochrony praw człowieka. W tej płaszczyźnie recenzowana praca jest dowodem na opanowanie przez Doktoranta warsztatu naukowego, niezbędnego do uzyskania stopnia doktora.

Z mojej perspektywy, najciekawszą, najbardziej oryginalną i wnoszącą najwięcej do pracy pod względem badawczym jest część dysertacji poświęcona badaniom empirycznym akt sądowych, dotyczących konkretnych postępowań karnych związanych z organizowaniem nielegalnego przekraczania granicy. Dane te pozwoliły zidentyfikować mechanizmy działania sprawców, schematy kwalifikacji prawnej czynów oraz wymiaru orzekanych kar. Informacje te zostały uwzględnione następnie w ocenie skuteczności systemu przeciwdziałania przestępczości migracyjnej.

Warto podkreślić, że Pan mgr Bartłomiej Rudnik od kilkunastu lat zajmuje się zwalczaniem przestępczości migracyjnej w strukturach państwowych co sprawia, że recenzowana praca jest więc nie tylko pogłębioną analizą teoretyczną, ale również zawiera wiele refleksji będących efektem wieloletniej praktyki zawodowej, co niewątpliwie dodaje jej wartości.

Wnioski *de lege ferenda* zostały przedstawione w sposób czytelny, zostały należycie uargumentowane. Tworzą one przyczynek do dalszej dyskusji, mogą również stanowić podstawę do sformułowania kolejnych problemów badawczych. Aneks oraz bibliografia zostały również sporządzone zgodnie ze sztuką w tym przedmiocie.

Na koniec warto wspomnieć, że lekki niedosyt może budzić liczba opracowań zwartych i artykułów wykorzystanych w dysertacji (41 pozycji), ale na korzyść Autora przemawiają przywołane liczne źródła internetowe (199 pozycji), 54 akty prawne, 20 orzeczeń krajowych, orzecznictwo międzynarodowe (18 orzeczeń) oraz orzecznictwo zagraniczne (13 orzeczeń). W sumie bibliografia wykorzystana do stworzenia pracy jest więc bogata.

5. Język i strona techniczna pracy

Strona językowa pracy i styl prowadzenia wywodu są poprawne. Język odznacza się precyzją, Autor swobodnie operuje nomenklaturą prawną i prawniczą. Stawiane przez Doktoranta tezy są podbudowywane merytoryczną argumentacją. W zasadzie nie występują błędy stylistyczne, językowe. Zdarzają się nieliczne, drobne literówki, które nie mają wpływu na ocenę formalnej strony rozprawy. Staranna jest również strona edytorska pracy.

6. Konkluzja

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pana magistra Bartłomieja Rudnika pt. *Nielegalne przekroczenie granicy państwowej w kontekście migracji. Ujęcie prawnokarne i kryminologiczne* stanowi merytorycznie poprawne, wartościowe i kompleksowe opracowanie zarówno pod kątem empirycznym jak i teoretycznoprawnym i kryminologicznym. Koncepcja pracy, poziom badań, sposób ich opisu oraz prowadzona argumentacja a także prezentacja poszczególnych zagadnień odpowiadają standardom przewidzianym dla prac doktorskich. Dlatego też, mimo drobnych podniesionych uwag i zastrzeżeń, mających w większości charakter polemiczny, nie mam żadnych wątpliwości, stanowi merytorycznie poprawne, wartościowe i kompleksowe opracowanie naukowe. Dlatego też, mimo drobnych uwag, nie

mam wątpliwości, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, 1871, 1897.), w szczególności stanowi oryginalną propozycję rozwiązania problemu naukowego.

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Pana magistra Bartłomieja Rudnika do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Monika Kotowska

